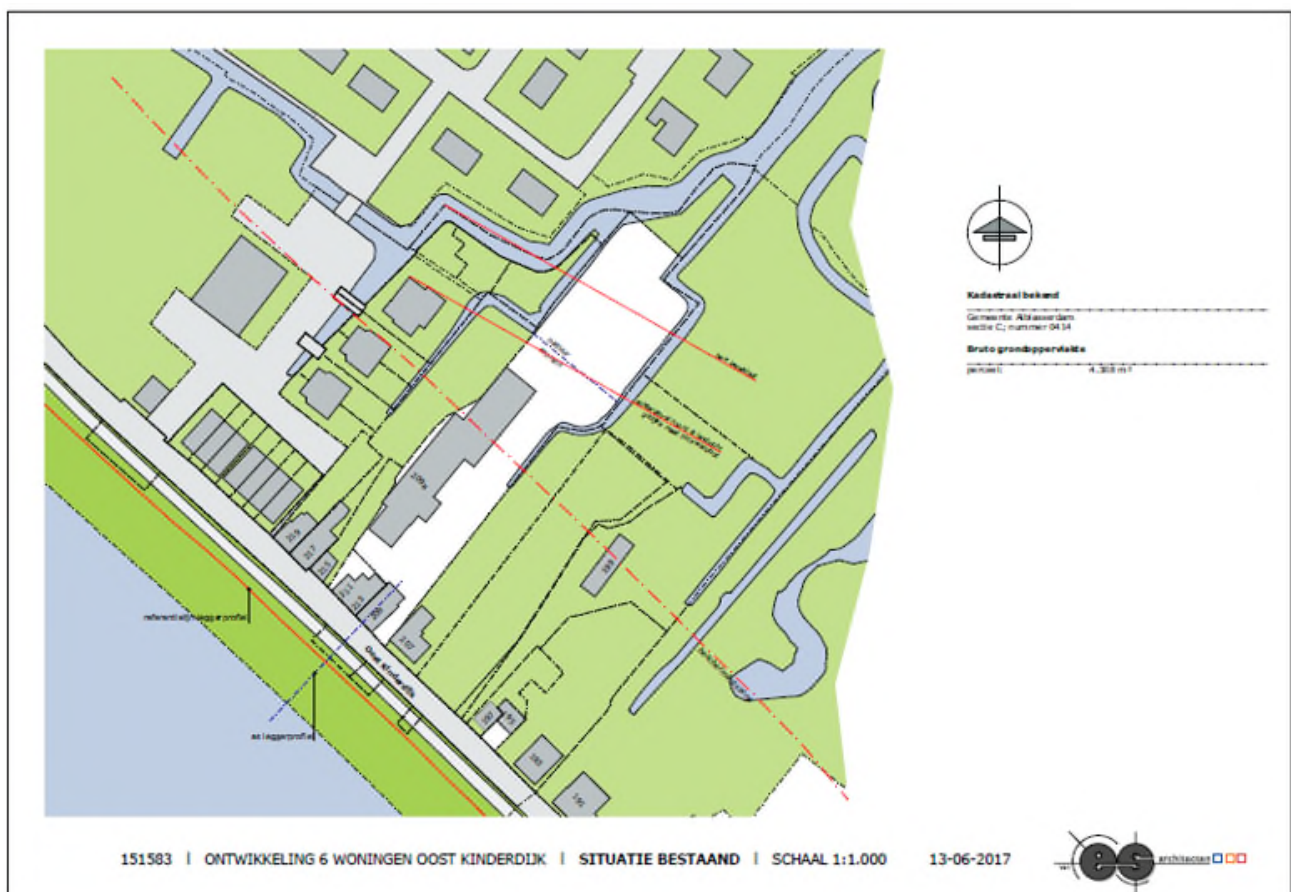

Memo

memonummer	181130-005	
datum	19 januari 2019	
aan	Mevr. E. van Huut	Juridisch Planologisch Adviesbureau R3
van	S.J.M.P. Halters	Buijs Eco Consult B.V.
project	Ontwikkeling woningbouw aan de Oost Kinderdijk 209 te Alblasserdam	
projectnr.	181130	
betreft	Ecologische quickscan Wet natuurbescherming Oost Kinderdijk 209 Alblasserdam	

Ecologische veldcontrole (quickscan)

Op 18 januari 2019 heeft een terreinbezoek plaatsgevonden op bovengenoemde locatie. De globale locatie van de werkzaamheden is opgenomen in figuur 1.

Figuur 1: Globale planlocatie (Bron: opdrachtgever)

Aanleiding en doel

Er wordt beoogd om de bedrijfsactiviteiten te staken en het plangebied na sloop om te vormen naar een gebied met diverse woningen. (zie figuur 1). De huidige openbare ruimte (straat, bermen) blijft ongewijzigd, wel zo voor ontsluiting van de woningen een extra straat worden gerealiseerd vermoedelijk enkele bomen worden gekapt.

Tevens zal de huidige watergang (herstel beschoeiing) worden aangepast. Omdat hier sprake is van een ruimtelijke ontwikkeling dient de opdrachtgever op de hoogte te zijn van eventueel aanwezige natuurwaarden, danwel beschermde soorten flora en fauna in/nabij de planlocatie.

In het kader van het aspect 'ecologie' van dit niet bestendig beheer/ruimtelijke ontwikkeling dient er een quickscan gedaan te worden om te bepalen of er mogelijk negatieve effecten voor aanwezige beschermde plant- en/of diersoorten in de (per 1-1-2017 van kracht geworden) Wet natuurbescherming als gevolg van de voorgenomen activiteiten ontstaan en vastleggen of de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd en welke voorwaarden hier eventueel voor gelden. De opdrachtgever heeft aan Buys Eco Consult de opdracht gegeven om in dit kader een quickscan Wet natuurbescherming, onderdeel soortbescherming in het plangebied uit te voeren.

Wettelijk kader

Vanuit de Wet natuurbescherming is bij ruimtelijke ingrepen en niet bestendig beheer de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het doel van de Wet natuurbescherming is o.a. het in standhouden van de inheemse flora en fauna. Door, voorafgaand aan ruimtelijke ingrepen en niet bestendig beheer, stil te staan bij aanwezige natuurwaarden, kan onnodige schade aan beschermde soorten worden voorkomen of beperkt. Voor een uitgebreide toelichting op de Wet natuurbescherming wordt verwezen naar bijlage 1.

Voor vogels wordt voor niet bestendig beheer en ruimtelijke ontwikkelingen geen ontheffing verleend in het kader van de Wet natuurbescherming. Werkzaamheden zijn hierdoor enkel mogelijk buiten de kwetsbare periode (buiten het broedseizoen) of indien geen sprake is van aanwezige vogelnesten.

Bestaande situatie

De planlocatie ligt ten noorden van de Oost Kinderdijk. Een overzichtsplaatje van de planlocatie is opgenomen in figuren 2 en 3. Hieruit blijkt eveneens dat de planlocatie niet in NNN-gebied en nabij Natura 2000 gebied gelegen is (en hier geen deel van uit maakt).

Figuur 2: Ligging plangebied in rode contour met in groen NNN-gebied (bron: kaarten Zuid Holland)

Figuur 3: Ligging plangebied in rode contour met groene arceringen Natura 2000 gebieden (bron: kaarten Zuid Holland)

De locatie is niet gelegen in Natura2000 gebied (Boezems Kinderdijk, Vogelrichtlijngebied). Het perceel ligt tevens niet in NNN-gebied. Natura 2000 gebied (Boezems Kinderdijk ligt op > 500 m afstand. Het dichtstbij zijnde NNN-gebied ligt op ca 350 m afstand. Gezien het feit dat de plannen niet in de NNN gebieden gelegen zijn en werkzaamheden > 100 m van deze gebieden zullen plaatsvinden zijn de werkzaamheden niet van invloed op deze gebieden.

Aangezien de werkzaamheden niet Natura 2000 gebied en/of NNN-gebied plaatsvindt, vindt geen kwaliteitsverlies of versnippering plaats. Het aspect stikstofdepositie wordt in een separate rapportage behandeld en vormt geen onderdeel van deze beoordeling.

Toekomstige situatie

Op de locatie is het voornemen om de bedrijfsbebouwing, bestaande uit diverse loodsen, overkappingen en opslaglocaties te verwijderen. Daarnaast zullen enkele bomen verwijderd worden en zal de watergang binnen dit plangebied aangepast worden (herstel beschoeiing).. (zie figuur 4)

Figuur 4: Toekomstige situatie (bron: opdrachtgever)

Uitvoering veldcontrole

Op 18 januari 2019 is door middel van een veldbezoek ter plaatse van plangebied figuur 1 door S.J.M.P. Halters van Buijs Eco Consult (hierna BEC) beoordeeld of sprake is van rust en/of verblijfplaatsen van beschermde soorten volgens de Wet natuurbescherming.

Bij de veldcontrole is een algemene beoordeling gemaakt voor de geschiktheid van het gebied voor overige (niet aangetroffen) beschermde soorten. In onderstaande figuur 5 is een impressie van de planlocatie opgenomen.

Figuur 5: impressie plangebied

In de omgeving van het plangebied zijn vogels zoals merel, gaai, roodborst, winterkoning en turkse tortel waargenomen. Verder is een roepende buizerd ten noordoosten van het plangebied gehoord. Daarnaast kunnen algemeen voorkomende soorten zoals kleine zoogdieren (muizen konijn, haas, egel etc.) en amfibieën voorkomen. Voor ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze algemene soorten een algemene provinciale vrijstelling, uiteraard moet wel de zorgplicht in acht worden genomen. Beschermde flora is niet waargenomen en wordt niet verwacht. Tevens blijkt uit verspreidingsatlassen dat de rugstreeppad in de (directe) omgeving voorkomt. Het terrein gebruikt kunnen worden door de rugstreeppad zowel als overwinteringslocatie als voortplantingswater (de watergang). De voorgenomen activiteiten kunnen de soort ook verder aantrekken Deze habitatrichtlijnsoort is in de afgelopen 5 jaar in de directe omgeving meermaals waargenomen. Omdat deze soort op dit moment winterslaap houdt, is op dit moment niet direct nader te beoordelen of deze soort ter plaatse aan- danwel afwezig is. Hiervoor is nader onderzoek nodig.

Verder is een gedeelte van de te slopen bebouwing in spouw uitgevoerd. Deze spouw is bereikbaar voor bijvoorbeeld vleermuizen. Nader onderzoek moet uitwijzen of de soort in het plangebied aanwezig is (en/of verblijfplaatsen heeft).

Verder zijn enkele grotere bomen in het plangebied aanwezig. De grotere elzen achter op het terrein zijn vanaf de grond zonder gaten/kieren en/of scheuren. In de boom meer zuidelijk op het plangebied zijn een tweetal vrij ondiepe gaten/scheuren aanwezig. Hier zouden verblijfplaatsen (met een beperkte bufferende werking) zoals paarverblijf aanwezig kunnen zijn.. In deze bomen zijn geen grote nesten, waargenomen.

Tabel 1

Soort/ functieaantasting	Aanwezigheid	Beschermingsregime	Vervolg/actie
Vogels met Jaarrond beschermde nesten	Geen nesten waargenomen	Vogelrichtlijn, lijst jaarrond beschermde nesten	
Vogels	Ja, diverse soorten	Vogelrichtlijn	(Voorbereidend) werk buiten broedseizoen
Vleermuizen	Mogelijk diverse soorten	Habitatrichtlijn	Nader onderzoek cf. Vleermuisprotocol 2017
Overige zoogdieren	Vermoedelijk	Overige soorten en algemene vrijstellingsregeling	Zorgvuldig handelen toepassen
Amfibieën en reptielen	Mogelijk rugstreeppad en algemene soorten	Rugstreeppad, habitatrichtlijn, overige soorten	Nader onderzoek cf. Kennisdocument Rugstreeppad-
Vissen	Mogelijk kleine modderkruiper	Niet meer beschermd	Zorgvuldig handelen toepassen
Overige fauna	-	-	Zorgvuldig handelen toepassen
Flora	-	-	-

Resume en aandachtspunten:

- De planlocatie is niet gelegen in en/of nabij Natura2000/ NNN-gebied. Aangezien geen sprake is van werkzaamheden in Natura 2000 en/of NNN gebied is kwaliteitsverlies danwel versnippering van deze natuurgebieden als gevolg van de plannen is niet aan de orde.
- Vanwege voorgenomen sloop en kap is nader onderzoek (volgens het vleermuisprotocol 2017) noodzakelijk.
- Omdat aanwezigheid van rugstreeppad in het gebied vooraf niet is uit te sluiten is nader onderzoek (volgens het kennisdocument Rugstreeppad) noodzakelijk.
- Op de planlocatie zelf zijn verder algemeen voorkomende soorten te verwachten. Voor ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze soorten een provinciale vrijstelling.
- Door de (voorbereidings)werkzaamheden (sloop en kap) na het nader onderzoek en buiten het broed-/voortplantingsseizoen (15 maart t/m 15 juli) uit te voeren wordt invulling gegeven aan het principe van zorgvuldig handelen. Hiermee wordt voorkomen dat nesten van vogels worden verstoord. In- en uitpandig worden broedvogels tijdens het broedseizoen verwacht. Indien werkzaamheden wel in deze periode uitgevoerd moeten worden is het noodzakelijk om voorafgaande deze periode een ecologisch werkprotocol op te laten stellen, eventuele maatregelen te nemen, en de werkzaamheden onder ecologische begeleiding uit te voeren.
- Ook als de rugstreeppad op dit moment nog niet voorkomt kan deze worden aangetrokken door de herinrichting. Deze soort komt nl voor in pionier situaties.

Literatuur

- Bekker, D.L. & J.B.M Thijssen 2012. Verspreidingsonderzoek, Nederlandse Zoogdieren. VONZ 2011. Rapport 2012.03. Zoogdierverseniging, Nijmegen.
- Diepenbeek, A. van, 1999. Veldgids diersporen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Strumpel, T. & Strijbosch H., 2006. Veldgids amfibieën en reptielen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Wynhoff, I., Swaay, van C., & Made van der J., Veldgids Vlinders, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging (2017) Vleermuisprotocol 2017, maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdierverseniging.nl

Websites:

- www.zuidholland.nl
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.telmeel.nl
- <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-017-Kennisdocument-Rugstreeppad-1.0.pdf>

Volledigheid inventarisatie

De inventarisatie is een uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Wet natuurbescherming vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet natuurbescherming. Wat betreft het vooronderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

Bijlage 1 Wettelijk kader

Hieronder volgt een algemene beschrijving van de Natuurwetgeving, gevolgd door betreffende onderdelen van de wetgeving.

De Nederlandse natuurwetgeving

De Nederlandse natuurwetgeving valt uiteen in gebiedsbescherming en soortbescherming. De gebiedsbescherming is geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998 en omvat de Natura 2000-gebieden. Per 01/01/2017 zijn beide onderdelen (en de Boswet) geïntegreerd in de Wet natuurbescherming (Wn).

Gebiedsbescherming

In de Natura 2000 gebieden zijn de beschermde natuurmonumenten alsmede de gebieden met de status Vogel- en/of de Habitatrichtlijngebied (Voorheen Speciale beschermings Zones, Sbz's) opgenomen.

Globaal kan worden gesteld dat de gebiedsbescherming gericht is op de bescherming van de waarden waarvoor een gebied is aangewezen. Deze bescherming is gebiedsspecifiek, maar kent wel de zogenaamde externe werking. Dat wil zeggen dat ook handelingen buiten het beschermde gebied niet mogen leiden tot verlies aan kwaliteit in het beschermde gebied.

Soortbescherming

De soortbescherming is per 01/01/2017 ook opgenomen in de Wet natuurbescherming. Deze wet omvat ook de bescherming van Habitatrichtlijnsoorten buiten de aangewezen Natura 2000-gebieden. Deze bescherming geldt overal in Nederland, ook in de beschermde gebieden. De soortbescherming kent geen externe werking. Projecten worden getoetst aan de directe invloed op beschermde waarden binnen de grenzen van het projectgebied. Conform deze wet is de initiatiefnemer bij ruimtelijke ingrepen verplicht op de hoogte te zijn van mogelijke voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Vanuit deze kennis dienen plannen en projecten getoetst te worden aan eventuele strijdigheid met de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming.

Onder de werking van de soortbescherming vallen circa 930 dier- en plantensoorten. Alle inheemse zoogdieren, vogels, amfibieën, en reptielen zijn beschermd. Tevens hebben een aantal planten, vissen, insecten en ongewervelden een beschermde status. Voor de in het wild voorkomende planten en dieren geldt bovendien de algemene zorgplicht (art. 1.11).

Volgens de Wet natuurbescherming mogen beschermde dier- en plantensoorten niet worden gedood, gevangen, opzettelijk worden verontrust of gedood. Voortplanting- of vaste rust of verblijfplaatsen mogen niet opzettelijk worden beschadigd of vernield. Habitatrichtlijnsoorten mogen tevens niet opzettelijk worden verstoord. Beschermde planten mogen niet opzettelijk van hun groeiplaats worden verwijderd of vernield. De verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming (Wn) staan vernoemd in onderstaand kader.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming (Wn)

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen

Bron: Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, Ministerie van Economische Zaken

Met in het rode kader specifiek de verbodsbepalingen voor de Habitatrichtlijnsoorten (rugstreeppad en vleermuizen)

De werkingssfeer van de Wet natuurbescherming is niet beperkt tot of gerelateerd aan speciaal aangewezen gebieden, maar geeft de beschermde soorten **overal** in Nederland bescherming.

In o.a. artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wet natuurbeschermingswet worden de ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden weergegeven. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de ontheffing- of vrijstelling (zoals werken met een goedgekeurde gedragscode) hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied.

- Beschermde soorten – met (Provinciale) vrijstelling:
Voor deze soorten geldt een vrijstelling van een of meerdere verbodsbepalingen (zoals bijvoorbeeld het vangen van dieren en/of het vernielen van vaste verblijfplaatsen. Voor deze soorten is derhalve in veel gevallen geen ontheffing nodig. Wel geldt ten aanzien van deze soorten de zorgplicht, die eveneens van de Wet natuurbescherming uitgaat.
Soorten die vallen onder de vrijstelling betreft over het algemeen (en dus per Provincie verschillend) onder andere algemene zoogdiersoorten, zoals algemene muizen- en spitsmuizen, de woelrat, de egel, konijn, ree en vos, algemene amfibiesoorten, waaronder de bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander.
- Overige 'nationaal beschermde' soorten:
Voor deze soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer een mogelijkheid voor ontheffing, welke aan drie criteria wordt getoetst: er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'.

Voor deze soorten is derhalve een ontheffing nodig of kan gewerkt worden met een goedgekeurde gedragscode. Soorten die vallen onder dit nationale beschermingsregime vallen betreft onder andere algemene zoogdiersoorten, zoals das, boomarter, algemene amfibieën en reptielen alpenwatersalamander, hazelworm, flora als schubvaren en bokkenorchis en vissoorten waaronder de grote modderkruiper. Daarnaast geldt ook voor deze soorten de algemene zorgplicht.

- **Habitatrichtlijnsoorten:**

Voor deze soorten geldt het zwaarste beschermingsregime en is voor ruimtelijke ontwikkeling geen vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht. Voor deze soorten dient een ontheffing te worden aangevraagd, welke aan drie criteria wordt getoetst: er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Wel kan als voldaan wordt aan een in de wet genoemd belang ook bij ruimtelijke ontwikkeling gewerkt worden met een goedgekeurd gedragscode. Daarnaast geldt ook voor deze soorten de algemene zorgplicht. Tot dit beschermingsregime horen o.a. alle vleermuissoorten, de bever, otter, noordse woelmuis, verschillende amfibiesoorten waaronder rugstreeppad en kamsalamander.

- **Vogelrichtlijnsoorten:**

Alle vogels zijn in Nederland gelijk beschermd. Voor deze soorten geldt het zwaarste beschermingsregime en is voor ruimtelijke ontwikkeling ook geen vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht. Voor deze soorten dient een ontheffing te worden aangevraagd, welke aan drie criteria wordt getoetst: er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Wel kan als voldaan wordt aan een in de wet genoemd belang ook bij ruimtelijke ontwikkeling gewerkt worden met een goedgekeurd gedragscode. Daarnaast geldt ook voor deze soorten de algemene zorgplicht.

Zorgplicht

Voor alle in het wild voorkomende plant- en diersoorten, dus ook voor onbeschermd en beschermd soorten die zijn vrijgesteld geldt wel de ook 'algemene zorgplicht' (art. 1.11 Wet natuurbescherming). Deze zorgplicht houdt in dat initiatiefnemer passende maatregelen moet nemen om schade aan beschermd gebieden en in het wild voorkomend plant en diersoorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het niet verontrusten of verstoren in de kwetsbare perioden zoals de winterslaap, de voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

De kwetsbare perioden voor de verschillende soortgroepen zijn niet allen gelijk. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van half augustus tot half november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en diersoorten als vleermuizen, overige zoogdieren en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien een locatie in die periode bouwrijp wordt gemaakt, kan daarna gedurende het winterseizoen en het daaropvolgende voorjaar probleemloos worden gewerkt.

Zo kan bijvoorbeeld vegetatie gedurende het groeiseizoen kort gemaaid worden, zodat er geen vogels gaan broeden en het tegen de winter ook ongeschikt is voor kleine zoogdieren of amfibieën die in winterslaap gaan. Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermd soorten worden waargenomen dienen maatregelen genomen te worden om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te voorkomen (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen of terreindelen af te zetten en het werk ter plaatse stil te leggen). Ecologische begeleiding kan hierin voorzien.

Notitie

Opdrachtgever: Aannemersbedrijf J. Hardam B.V.
Auteur: S.D. Elzerman (Bureau Stadsnatuur) i.s.m.
T. Breur (Breur Ecologie & Onderzoek)
Betreft: Vleermuisonderzoek Oost-Kinderdijk 209
Projectnummer: 2053
Datum: 5 oktober 2020
Status: **CONCEPT**

Bureau Stadsnatuur

bezoekadres:
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345
3015 AA Rotterdam
telefoon: 010 – 266 04 70
e-mail: info@bureaustadsnatuur.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

Inleiding

Er zijn plannen voor woningbouw op het terrein achter Oost-Kinderdijk 209 in de gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland (Figuur 1). De bestaande opslagruimtes en schuren worden verwijderd om de woningbouw mogelijk te maken. Voor de ruimtelijke ontwikkeling is een quick scan van de Wet natuurbescherming uitgevoerd. Hieruit bleken de gebouwen geschikt te zijn voor vleermuizen (Halters 2019).

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rode kader) aan de Oost-Kinderdijk (kaart: PDOK).

Methodiek

Het vleermuisonderzoek was gericht op het vaststellen van het gebiedsgebruik door deze beschermde dieren. Op basis van de Wet natuurbescherming (Art. 3.5) zijn niet alleen de dieren zelf, maar ook enkele gebiedsfuncties specifiek beschermd. Het gaat hierbij om verblijfplaatsen, essentiële foerageergebieden en vaste vliegroutes. Wanneer ruimtelijke ingrepen deze functies treffen is hiervoor een ontheffing vereist. Bij de quick scan werd de bebouwing geschikt geacht voor verblijfplaatsen van vleermuizen zonder nader te specificeren welke soorten (Halters 2019). Bij het onderzoek zijn de landelijke richtlijnen van het

Vleermuisprotocol 2017 gehanteerd (Vleermuisvakberaad NGB & Zoogdiervereniging 2017). Het protocol maakt onderscheid naar de volgende functies en bijbehorende onderzoeksinspanning:

Kraamkolonie en zomerverblijfplaats

De jongen worden geboren en groeien op in kraamkolonies. Dit vindt plaats tijdens het voorjaar en de vroege zomer. Gedurende dezelfde periode verblijven vleermuizen zonder jongen in afzonderlijke zomerverblijven (Limpens *et al.* 1997).

Onderzoek gericht op deze typen verblijfplaatsen is uitgevoerd in de periode 15 mei tot en met 15 juli 2020. Het plangebied is hiervoor tweemaal onderzocht in de vroege ochtend- en avondschemering met gunstige weersomstandigheden. Hierbij is met name gelet op zwermende en in-/uitvliegende vleermuizen.

Paar- en winterverblijfplaats

In het najaar is de paartijd van vleermuizen. Een paarverblijf kan zich op een andere locatie bevinden dan het zomerverblijf. Om vast te kunnen stellen of de bebouwing deze functionaliteit herbergt, is het plangebied tijdens twee veldbezoeken in de periode 15 augustus – 1 oktober 2019 onderzocht.

Aanvullend is in oktober en december gecontroleerd of de gebouwen gebruikt worden als overwinteringsplek. Deze controles vonden overdag plaats, omdat de schuren en opslagloodsen goed te overzien zijn. Potentiële verblijfplekken, zoals in spleten tussen balken, zijn bekeken op aanwezigheid van een vleermuis. Daarnaast is gezocht naar vleermuiskeutels en prooiresten, zoals afgebeten vlindervleugels.

Een massawinterverblijfplaats kon op basis van het type bebouwing worden uitgesloten. De bebouwing bestaat uit schuren/loodsen zonder een grote binnenruimte met stabiele temperatuur en luchtvochtigheid.

Tijdens het onderzoek waren ook geen redenen om het onderzoek naar dit type verblijfplaats uit te breiden.

Essentieel foerageergebied

Bij elk bezoek zijn alle waargenomen vleermuizen genoteerd en met GPS-locatie vastgelegd. Daarbij is (waar mogelijk) per individu genoteerd welk gedrag het dier vertoonde. Zowel het plangebied als de directe omgeving zijn lopend doorkruist. Op deze manier is een algemeen beeld verkregen van het gebiedsgebruik. De waarnemingen zijn beoordeeld in relatie tot de omgeving van het terrein. Middels een gebiedsanalyse is beoordeeld of het plangebied een essentiële functie heeft voor het foerageren.

Vaste vliegroutes

Lijnvormige landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen, kunnen vleermuizen gebruiken ter oriëntatie (Limpens *et al.* 1989). Als bepaalde vliegroutes structureel gebruikt worden als verbinding tussen verblijfplaats en foerageergebied dan kunnen ze een essentiële functie hebben. In dat geval is het wettelijk beschermd. Om te onderzoeken of binnen het plangebied vaste vliegroutes aanwezig zijn is van alle passerende vleermuizen het tijdstip en de vliegrichting genoteerd.

De inventarisaties zijn lopend uitgevoerd met behulp van een batdetector (Pettersen D240x), batlogger (Elekon Batlogger M en A) en zaklamp door een ecooloog van Bureau Stadsnatuur en een ecooloog Breur Ecologie & Onderzoek. Bij ieder bezoek zijn alle waargenomen vleermuizen vastgelegd met bijbehorende GPS-locatie. Waar mogelijk zijn gegevens over de soort en het gedrag genoteerd. De data en omstandigheden staan in onderstaande tabel weergegeven (Tabel 1).

Tabel 1. Datum, weersomstandigheden en tijdsperiode per veldbezoek aan het plangebied.

Datum	Bewolgingsgraad	Temperatuur	Wind	Neerslag	Tijd	Zonsondergang/-opkomst
02-09-2019	5/8	17 °C	2 ZW	Geen	21:25-23:25	20:25
23-09-2019	2/8	15 °C	2 Z	Geen	22:40-01:00	19:37
16-10-2019	7/8	13 °C	3 ZW	Lichte neerslag	11:00-12:30	N.v.t.
17-12-2019	8/8	11 °C	4 ZW	Geen	09:00-10:15	N.v.t.
20-05-2020	0/8	16 °C	1 O	Geen	21:30-23:30	21:35
23-06-2020	0/8	12 °C	Windstil	Geen	03:15-05:25	05:19

Resultaten

Vleermuizen – algemene beeld

Het plangebied werd ten tijde van het onderzoek gebruikt door het aannemersbedrijf. In de schuren lagen bouwmaterialen opgeslagen. Een afgesloten loods werd gebruikt als werkplaats. De bedrijfsauto's stonden op het terrein geparkeerd. Ondanks dat nog dagelijks sprake is van bedrijvigheid in het plangebied leven er ook vleermuizen. Tijdens het onderzoek werden bij elke inventarisatieronde vleermuizen waargenomen die binding vertoonden met het plangebied. In totaal zijn vier soorten vleermuizen waargenomen. Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* was in aantallen de meest algemene soort. Verder zijn Gewone grootvleermuis *Plecotus auritus*, Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii* en Laatvlieger *Eptesicus serotinus* vastgesteld. Hiervan zijn de Laatvliegers alleen overvliegend vastgesteld.

Het aantal vleermuizen per inventarisatieronde was beperkt. Het aantal individuen dat gedurende een bezoek gebruikmaakte van het plangebied was niet exact te bepalen doordat vleermuizen het plangebied in- en uitvlogen. Op basis van het maximum aantal individuen van dezelfde soort en het aantal soorten per avond wordt het aantal per bezoek tussen de 2 en 6 vleermuizen (excl. passerende dieren) geschat.

Figuur 2. Overzicht van de vastgestelde beschermde functies voor vleermuizen in het plangebied en omgeving. In het geel gearceerde gebouw bevonden zich de verblijfplaatsen van Gewone grootvleermuis en Gewone dwergvleermuis. De groene stippen betreffen baltsende Gewone dwergvleermuizen die daar een paarverblijfplaats hadden.

Vleermuizen – verblijfplaatsen

Het onderzoek is gestart in het najaar van 2019. Dit is de periode dat de mannetjes gaan baltzen om de vrouwtjes te lokken. Dan worden de paarverblijfplaatsen betrokken (Limpens *et al.* 1997). Naarmate de herfst vordert verplaatsen ze zich meer naar de plek waar de winter doorgebracht gaat worden. Dit kan in de nabije omgeving zijn of op een hele andere locatie. De Ruige dwergvleermuis komt bijvoorbeeld vanuit Oost-Europa om in Nederland te overwinteren (Dietz *et al.* 2009). Deze soort kent dus een najaars- en voorjaarsmigratie zoals ook bekend is bij trekvogels. Het baltsgedrag verschilt per soort. Een mannetje Gewone dwergvleermuis vliegt normaal gesproken baltzend rond zijn paarverblijf. Het is daarom lastig vast te stellen waar de exacte locatie van de verblijfplaats is (Sachteleben & von Helversen 2006). De meeste Ruige dwergvleermuizen roepen daarentegen vanuit het paarverblijf om vrouwtjes te lokken (Furmankiewicz 2005). In het voorjaar en de zomer worden kraamkolonies en zomerverblijven bezet. In de kraamkolonies worden de jongen grootgebracht en in de zomerverblijven zitten de vleermuizen zonder jongen (Limpens *et al.* 1997). Zodra de jonge vleermuizen zelf kunnen vliegen verlaten ze de kraamkolonie. Gedurende de zomer verspreiden ze zich in de omgeving over meerdere kleine verblijfplaatsen. Deze blijven bezet tot in het najaar.

De schuren en opslagruimtes waren toegankelijk voor de onderzoekers. Alleen de werkplaats was afgesloten, maar deze was 's nachts ook niet toegankelijk voor vleermuizen. Hierdoor was het mogelijk om de verblijfplaatsen niet alleen aan de hand van gedrag van vleermuizen in beeld te krijgen, maar ook in de bebouwing te zoeken naar aanwezigheid van de dieren en sporen. Bij het onderzoek zijn verblijfplaatsen van twee soorten vastgesteld, te weten Gewone dwergvleermuis en Gewone grootoorvleermuis.

De schuur (gele vlak in Figuur 2) wordt door beide soorten gebruikt als verblijfplaats. Het gebouw bestaat uit een hal met een zolderverdieping. De houten vloer van de zolder wordt ondersteund door houten balken. Tussen de balken en het plafond vonden de vleermuizen plekken om overdag te rusten (Figuur 3). In het najaar gebruikte een Gewone dwergvleermuis de opslag als paarverblijfplaats. Tot laat in het najaar was hier nog minimaal één exemplaar aanwezig. Hoewel bij de controle overdag in december 2019 geen Gewone dwergvleermuis werd waargenomen, is het aannemelijk dat het dier hier wel overwinterd heeft. Bij het veldbezoek in mei 2020 verliet een Gewone dwergvleermuis aan het begin van de avond de opslag, terwijl in juni geen invliegende vleermuis werd waargenomen in de ochtendschemering. Het beperkte aantal vleermuiskeutels in het voorjaar bevestigde het beeld dat de opslag steeds minder gebruikt werd. Samengevat maakt één Gewone dwergvleermuis gebruik van de opslag vanaf het najaar tot en met het (vroeg) voorjaar. Het gebouw functioneert als paarverblijf, overwinteringsplek (gedurende een zachte winter) en zomerverblijf (in het voorjaar).

De Gewone grootoorvleermuis was in dezelfde periode als de Gewone dwergvleermuis aanwezig. In september werd eerst één en vervolgens twee exemplaren in de opslag waargenomen. Baltsgedrag is geheel niet waargenomen. Daarmee lijkt de opslagruimte te functioneren als zomerverblijfplaats en niet als paarverblijf. Halverwege oktober werd overdag één Gewone grootoorvleermuis tussen de draagbalken aan het plafond gevonden. Bij dat veldbezoek zijn alle prooiresten (afgebeten vlindervleugels) verzameld. In december werden weer veel vlindervleugels en keutels gevonden (Figuur 4), wat een belangrijke aanwijzing vormde dat de Gewone grootoorvleermuis nog steeds aanwezig was. Gewone grootoorvleermuizen maken gebruik van vaste hangplekken om de gevangen prooien op te eten. Vaak vormt één van deze hangplekken ook de verblijfplaats waar overdag gerust wordt (Swift 1998). In mei en juni werd geen Gewone grootoorvleermuis meer waargenomen. In de opslagschuur werden ook geen sporen voor aanwezigheid vastgesteld. Waarschijnlijk had het dier of de twee dieren de ruimte in het vroege voorjaar verlaten. De opslag vormt voor deze soort een zomer- en winterverblijf (gedurende een zachte winter).

Figuur 3. Gewone grootoorvleermuis in de schuur tijdens vleermuisonderzoek (23-09-2019, Tim Breur).

Figuur 4. Afgebeten vlindervleugels onder een hangplek van Gewone grootoorvleermuis (17-12-2019, Sander Elzerman).

Essentieel foerageergebied

Het plangebied wordt door een beperkt vleermuizen gebruikt om te jagen op insecten. Per bezoek ging het om 1-3 vleermuizen die gelijktijdig foerageerden. In het najaar was meer activiteit dan in het voorjaar en de zomer. Het betrof voor een groot deel Gewone dwergvleermuizen die zowel buiten als in de opstallen rondvlogen. Er werd niet continu gefoerageerd binnen het plangebied.

De Gewone grootoorvleermuizen, die in de schuur verblijven, joegen hier binnen ook. Daarnaast gebruikten ze waarschijnlijk het naastgelegen park om te foerageren. Tijdens het onderzoek werden ze buiten de schuur nauwelijks waargenomen in het plangebied. In mei en juni zijn geen (foeragerende) Gewone grootoorvleermuizen waargenomen.

Tijdens het onderzoek gebruikten andere soorten slechts incidenteel het plangebied om te jagen. De Ruige dwergvleermuis is enkele keren voor korte periodes foeragerend vastgesteld.

Het was duidelijk dat het terrein onderdeel uitmaakt van een groter gebied waar vleermuizen 's nachts jagen. Het plangebied ligt direct ten westen van het Park Huis te Kinderdijk (Figuur 1). Dit park is een restant van een voormalig landgoed dat samen met het naastgelegen Lammetjeswiel een groot groengebied met open water vormt. Het plangebied sluit in westelijke richting aan op de lintbebouwing langs de dijk. Daarmee vormt het tot aan de dorpsrand van Kinderdijk een aangesloten groenzone van park en tuinen met twee grote plassen. Vleermuizen zullen dit hele gebied gebruiken om te foerageren. Het plangebied vormt hierin slechts een klein onderdeel. Het terrein vormt geen essentieel foerageergebied, vanwege de beperkte oppervlakte, het beperkte aantal vleermuizen dat het terrein gebruikt en de beschikbaarheid aan vergelijkbare percelen in de omgeving.

Vaste vliegroute

Een deel van de waarnemingen heeft betrekking op overvliegende vleermuizen. Deze dieren vlogen in verschillende richtingen over het plangebied. Voor een deel betroffen dit jachtvluchten. Er zaten geen vaste patronen in, waardoor een vaste vliegroute in of langs het plangebied kan worden uitgesloten.

Overige beschermde soorten

In de quick scan is op basis van verspreidingsatlassen de aanwezigheid van Rugstreeppad *Epidalea calamita* in de omgeving vastgesteld (Halters 2019). De soort is binnen een straal van een kilometer rondom het plangebied echter slechts een enkele keer waargenomen (NDFF 2020). Tijdens het vleermuisonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van de Rugstreeppad. Binnen het plangebied zijn geen amfibieën aangetroffen.

Bovendien zijn in de watergang langs het plangebied ook geen roepende Rugstreeppadden gehoord. Er zijn ook geen andere soorten kikkers of padden gehoord in die watergang. Het water blijkt minder geschikt als voortplantingsgebied dan bij de quick scan ingeschat werd. De watergang staat voor een groot deel van de dag in de schaduw van bomen en overhangend struweel. Hierdoor kan het water niet snel opwarmen, wat Rugstreeppadden wel nodig hebben voor voortplantingswater.

Een rondzwervend exemplaar uit de omgeving kan echter nooit geheel worden uitgesloten. Daarom worden voorzorgsmaatregelen getroffen om negatieve effecten op de soort te voorkomen.

Te verwachten effecten van de ruimtelijke ontwikkeling op de beschermde (functies voor) soorten

De ruimtelijke ontwikkeling betreft de realisatie van een woonerf met zes woningen (Figuur 5). De huidige bebouwing moet hiervoor wijken. De nieuwbouw wordt met zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen gerealiseerd. Het woonerf behoudt veel groen. De huidige paardenwei behoudt grotendeels een groene inrichting.

Door de ruimtelijke ontwikkeling worden de verblijfsfuncties weggenomen. In de huidige situatie herbergt het plangebied een zomer- en paarverblijf voor één Gewone dwergvleermuis en een zomerverblijfplaats van 1-2 Gewone grootoorvleermuizen. Beide soorten hebben ook overwinterd in de schuur, maar dit was mogelijk een gevolg van de extreem zachte winter (De Wijs 2020). De vraag is of de schuur ook gebruikt wordt om te overwinteren tijdens een vorstperiode. Het verlies aan verblijfplaatsen is beperkt tot een klein aantal individuen van beide soorten waardoor een negatief effect op populatieniveau voor beide soorten kan worden uitgesloten.

De nieuwbouw bestaat uit woningen. Dit biedt mogelijkheden om het verlies aan verblijfplaatsen te compenseren. Voor de Gewone dwergvleermuis moet gedacht worden aan het integreren van een verblijfsruimte in de gevel van de woning. Een Gewone grootoorvleermuis kan hier ook gebruik van maken, maar dit kan ook middels een betimmering of houten daklijst langs de buitengevel. De soort gedraagt zich in geschikt leefgebied als een opportunist (BIJ12b 2017, Swift 1998).

Het plangebied wordt door een beperkt aantal vleermuizen gebruikt als foerageergebied. Ook met de toekomstige inrichting kan het terrein onderdeel blijven vormen van de foerageermogelijkheden voor vleermuizen. Tuinen bij woningen, mits de tuinen niet geheel betegeld zijn, worden door verschillende soorten vleermuizen gebruikt als jachtgebied (Limpens *et al.* 1997). Het toevoegen van verlichting kan het plangebied minder aantrekkelijk maken voor Gewone grootoorvleermuis (Spoelstra *et al.* 2017), maar voor die soort vormt het terrein in de huidige situatie ook al slechts een beperkt deel van het jachtgebied. Het negatieve effect op de foerageermogelijkheden voor vleermuizen blijft beperkt.

Een vaste vliegroute is in de huidige situatie niet aanwezig, dus een negatief effect op deze gebiedsfunctie door de ruimtelijke ontwikkeling kan worden uitgesloten.

Figuur 5. Impressie van de toekomstige inrichting in het plangebied OostKinderdijk (versie 23-10-2019).

Conclusies en vervolgstappen

Op het terrein van Oost-Kinderdijk 209 in de gemeente Alblasterdam (Figuur 1), provincie Zuid-Holland, is een plan voor woningbouw. In de huidige situatie wordt het terrein gebruikt door een aannemersbedrijf. Er staan enkele schuren, opslagruimtes, een werkloos en een paardenwei. De huidige bebouwing wordt verwijderd ten behoeve van een woonerf met zes woningen (Figuur 5).

Ter voorbereiding op de ruimtelijke ontwikkeling is in 2019 een quick scan voor de Wet natuurbescherming uitgevoerd (Halters 2019). Hieruit kwam het advies om vleermuisonderzoek uit te voeren, omdat beschermde functies niet konden worden uitgesloten. In het najaar van 2019 en voorjaar van 2020 is het vleermuisonderzoek conform het landelijke Vleermuisprotocol (Vleermuisvakberaad NGB & Zoogdiervereniging 2017) uitgevoerd. Naast het onderzoek met batdetectors is ook visueel gecontroleerd op aanwezigheid van (sporen van) vleermuizen in de gebouwen.

Bij het onderzoek zijn tijdens alle inventarisatierondes vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen. Het betroffen voornamelijk kleine aantallen Gewone dwergvleermuizen en een paar Gewone grootoorvleermuizen. Verder zijn Ruige dwergvleermuizen en Laatvliegers vastgesteld. Naast de dieren zijn ook gebiedsfuncties, die essentieel zijn voor het leefgebied van vleermuizen, strikt beschermd door de Wet natuurbescherming. Het onderzoek was daarom gericht op het vaststellen of uitsluiten van de aanwezigheid van de beschermde functies als verblijfplaats, vaste vliegroute en essentieel foerageergebied.

In een open schuur zijn verblijfplaatsen van één Gewone dwergvleermuis en één tot twee Gewone grootoorvleermuizen (Figuur 2) vastgesteld. Voor de Gewone dwergvleermuis fungeert de schuur als zomer-, paar- en winterverblijfplaats. Maximaal twee Gewone grootoorvleermuizen gebruikten het gebouw als zomer- en winterverblijf. Ze waren tenminste aanwezig tussen september en december. In de loop van het voorjaar is de schuur verlaten, want in mei en juni is geen Gewone grootoorvleermuis meer waargenomen.

Het feit dat de schuur gebruikt kon worden als overwinteringsplek is mogelijk een gevolg van de zeer zachte weersomstandigheden. Het is de vraag in hoeverre de schuur geschikt is als winterverblijf tijdens een vorstperiode.

Het plangebied werd door een beperkt aantal vleermuizen gebruikt om te foerageren. Het betroffen voornamelijk Gewone dwergvleermuizen. In mindere mate joegen Gewone grootoorvleermuizen en Ruige dwergvleermuizen in het gebied op insecten. Zowel de Gewone dwergvleermuis als Gewone grootoorvleermuis joegen ook binnen de schuur en open opslagruimtes. Het plangebied vormt een beperkt onderdeel van een groter gebied waar vleermuizen jagen. Het terrein vormt geen essentieel foerageergebied, vanwege de beperkte oppervlakte, het beperkte aantal vleermuizen dat het terrein gebruikt en de beschikbaarheid aan vergelijkbare percelen in de omgeving. Er liggen geen vaste vliegroutes door of langs het plangebied. De vliegbewegingen van vleermuizen op verschillende momenten in het jaar volgden geen vaste routes.

Vervolgstappen in het kader van de Wet natuurbescherming

Door de ruimtelijke ontwikkeling verdwijnen verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis en Gewone grootoorvleermuis. Dit vormt een overtreding van art. 3.5 uit de Wet natuurbescherming. Voor de werkzaamheden dient dan ook een ontheffing aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag. In de provincie Zuid-Holland wordt deze taak uitgevoerd door de Omgevingsdienst Haaglanden.

Een ontheffingsaanvraag moet ingediend worden met een activiteitenplan en ondersteunende documentatie. Het activiteitenplan bevat een beschrijving van de ruimtelijke ontwikkeling, een onderbouwing van het wettelijk belang dat hiermee gediend wordt, welke alternatieven zijn afgewogen om het verwijderen van de verblijfplaatsen te voorkomen en een beschrijving van maatregelen die getroffen worden om de beschermde situatie te mitigeren of compenseren. In de nieuwe woningen (of in de nabije omgeving van het plangebied) moeten vervangende verblijfplaatsen gecreëerd worden die geschikt zijn voor de functies die momenteel in het plangebied aanwezig zijn. Richtlijnen voor de beschermingsmaatregelen zijn vastgesteld in de Kennisdocumenten van beide soorten vleermuizen (BIJ12a en BIJ12b 2017).

In de omgeving van het plangebied zijn enkele waarnemingen van de beschermde Rugstreeppad bekend. Tijdens het onderzoek zijn geen amfibieën waargenomen in en rond het plangebied. De Rugstreeppad is een pioniersoort, waarvan bekend is dat het grote afstanden kan afleggen en plotseling op een bouwterrein kan verschijnen (Creemers & van Delft 2009). Voorkomen moet worden dat deze dieren getroffen worden door de werkzaamheden. Daarom wordt aanbevolen om het gehele plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden af te rasteren met gladde (plastic) schermen. Met name langs de watergang is dit van belang. Hiermee kan voorkomen worden dat Rugstreeppadden het werkterrein betreden. Dit dient uitgevoerd worden door of onder toezicht van een ecooloog.

Zorgplicht

Voor alle in het wild levende planten en dieren geldt in algemene zin de Zorgplicht (art. 1.11). Het is een algemeen geldende fatsoenseis die erop neerkomt dat redelijkerwijs vermijdbare schade aan en verstoring van planten en dieren moet worden voorkomen. Mochten bij de werkzaamheden dieren worden aangetroffen dan dienen deze zelf het werkterrein te kunnen verlaten of verplaatst te worden naar een geschikte plek in de omgeving (buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden). Met deze werkwijze kunnen negatieve effecten voorkomen worden.

Natuurinclusief bouwen

De ruimtelijke ontwikkeling biedt de mogelijkheden om meerwaarde te creëren voor de biodiversiteit (Vink, Vollaard & de Zwarte 2017). Naast de verplichtte compenserende verblijfplaatsen voor vleermuizen biedt de nieuwbouw ook kansen om op andere manieren waarde toe te voegen voor de biodiversiteit. Bij de inrichting van het groen kan aansluiting gezocht worden met het naastgelegen park.

Bovendien kunnen natuurmaatregelen ook bijdragen aan doelstellingen ten aanzien van klimaatadaptatie en wateropvang. De aanwezigheid van planten en dieren in de woonomgeving vergroten het woongenot (Cox *et al.* 2017). Dergelijke maatregelen zijn geen wettelijke verplichting, maar dragen bij aan een vergroting van de biodiversiteit.

Literatuur

- BU12a. 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Versie 1.0, juli 2017. BU12, Utrecht.
- BU12b. 2017. Kennisdocument Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus*. Versie 1.0, juli 2017.
- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys. 2016. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Naturalis, Leiden.
- Cox, D.T.C., Shanahan, D.F., Hudson, H.L., Plummer, K.E., Siriwardena, G.M., Fuller, R.A., Anderson, K., Hancock, S. en K.J. Gaston. 2017. Doses of Neighborhood Nature: The Benefits for Mental Health of Living with Nature. *BioScience*. 67(2): pp. 147-155.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (red). 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland – Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Dietz, C., Von Helversen, O. en D. Nill. 2011. Vleermuizen – Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Nederlandse bewerking door P.H.C. Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers, Utrecht.
- Halters, S.J.M.P. 2019. Ecologische quickscan Wet natuurbescherming Oost Kinderdijk 209 Alblasserdam. Memonummer 181130-005. Buijs Eco Consult B.V., Hoogerheide.
- Limpens, H., Mostert, K. & W. Bongers (red). 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep (Dienst Regelingen, brief 26 augustus 2009, kenmerk ffw2009.corr.046) te downloaden van de website van het Ministerie van EL&I.
- Sachteleben, J. & O. von Helversen. 2006. Songflight behaviour and mating system of pipistrelle bat (*Pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. *Acta Chiropterologica* 8(2): pp. 391-401.
- Spoelstra, K., Van Grunsven, R.H.A., Ramakers, J.J.C., Ferguson, K.B., Raap, T., Donners, M., Veenendaal, E.M. & M.E. Visser. 2017. Response of bats to light with different spectra: lightshy and agile bat presence is affected by white and green, not red light. *Proc. R. Soc. B*. 284: 20170075. <http://dx.doi.org/10.1098/rspb.2017.0075>.
- Swift, S. 1998. Long-eared Bats. T & A D Poyser Ltd, Londen.
- Vink, J., Vollaard, J. & N. de Zwarte. 2017. Stadsnatuur maken/Making Urban Nature. Nai010 uitgevers, Rotterdam.
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus & Zoogdierverseniging. 2017. Vleermuisprotocol 2017. Versie maart 2017. Netwerk Groene Bureaus/Zoogdierverseniging, Odijk/Nijmegen.
- Wijs, Y. de. 2020. Winter 2019-2020: (december, januari en februari) Uitzonderlijk zacht, nat en een normale hoeveelheid zon. Verkregen via <https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2020/winter>, geraadpleegd op 23 september 2020. KNMI, De Bilt.

Bijlage – Wettelijk kader

1. Inleiding

De Wet Natuurbescherming is per 1 januari 2017 van kracht en vervangt de Flora- en faunawet, de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998. De informatie hieronder vat de belangrijkste feiten samen met betrekking tot de bescherming van soorten via de Wet natuurbescherming, en is gericht op personen en instanties die te maken krijgen met de wet in het kader van ruimtelijke ontwikkeling, beheer en onderhoud. Uitvoering van de wet valt onder de verantwoordelijkheid van de provincies, met uitzondering van grote infrastructurele projecten aan onder meer waterwegen; daarbij blijft de Rijksoverheid het bevoegd gezag. De inhoud van deze samenvatting betreft in eerste instantie de algemeen geldende verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming en in tweede instantie de Zuid-Hollandse context waarin deze verbodsbepalingen moeten worden toegepast. De aanvullende regelgeving rond bescherming van soorten in Natura 2000-gebieden wordt hier slechts kort besproken.

2. Doel van de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt de van nature in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren en natuurgebieden.

3. Beschermingsregimes soorten

In de Wet natuurbescherming zijn drie categorieën soorten onderscheiden met een eigen beschermingsregime en daaraan gekoppelde verbodsbepalingen: vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. Een soort kan niet onder meer dan één van deze regimes vallen. Vogels vallen per definitie onder het regime van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn betreffen Europese beschermingsregimes waar met de verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 in de Wet natuurbescherming in Nederland invulling aan wordt gegeven. Het regime 'andere soorten', artikel 3.10, heeft betrekking op soorten die alleen vallen onder een nationaal beschermingsregime; deze soorten zijn niet vermeld in de Europese richtlijnen. De drie beschermingsregimes met hun verbodsbepalingen zijn hieronder weergegeven.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel B, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
 - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8 (bepalingen dat ontheffing of vrijstelling kan worden verleend, hier niet uitgebreid besproken), met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel B, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
 - a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
 - b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
 - c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
 - d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
 - e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
 - f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
 - h. in het algemeen belang.
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de Bosmuis, de Huisspitsmuis en de Veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

4. Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

De provinciale verordening bevat onder andere regels voor faunabeheereenheden en diverse vrijstellingen voor het bestrijden van schade en het uitvoeren van werkzaamheden. Ook is in de verordening opgenomen voor welke soorten een vrijstelling geldt van de verbodsbepalingen in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming (zie de soortenlijst verderop onder 'Beschermdere andere soorten in Zuid-Holland (artikel 3.10)'). Voor de verordening, zie: <http://bit.ly/2n5cKWP>

5. Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland

In de provinciale beleidsregel staan onderwerpen als het verlenen van tegemoetkomingen in de faunaschade en de vergunningverlening voor Natura 2000-gebieden in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Voor de beleidsregel, zie: <http://bit.ly/2ml3pMk>

6. Vogelsoorten met een (potentieel) ongunstige staat van instandhouding in Zuid-Holland (artikel 3.1)

Naar aanleiding van artikel 3.1 lid 5 heeft Bureau Stadsnatuur een lijst opgesteld van vogelsoorten waarbij verstoring van wezenlijke invloed kan zijn op de staat van instandhouding in Zuid-Holland. Het betreft soorten die als broedvogel in de provincie voorkomen en waarvoor onder de Flora- en faunawet reeds een jaarronde bescherming van nestlocaties en vaste rustplaatsen gold (de onder de Flora- en faunawet als 'categorie 1 t/m

4' gekwalificeerde soorten), aangevuld met soorten die op basis van actuele gegevens van Sovon een ongunstige staat van instandhouding kennen (de voorheen als 'categorie 5' gekwalificeerde soorten met een negatieve populatietrend en/of een kleine, kwetsbare populatie) en waarvoor derhalve gemitigeerd of gecompenseerd zou moeten worden in geval van conflicterende ruimtelijke ontwikkeling en beheer.

Deze lijst is niet uitputtend en kan naar aanleiding van ontwikkelingen in de toekomst worden gewijzigd op basis van ecologisch zwaarwegende omstandigheden, zoals veranderingen in populatie-omvang of areaal van een soort. Het effect van de ingreep op de instandhouding van de soort is uiteindelijk leidend in de afweging of sprake is van een beschermde (en daarmee ontheffingsplichtige) situatie. Het gaat om de volgende 85 soorten:

Appelvink	Groene specht	Krooneend	Roerdomp	Tureluur
Baardmannetje	Grote gele kwikstaart	Kwak	Roek	Veldleeuwerik
Blauwe reiger	Grote karekiet	Kwartelkoning	Scholekster	Velduil
Boerenzwaluw	Grote mantelmeeuw	Kleine zilvreiger	Slechtvalk	Visdief
Bontbekplevier	Grutto	Lepelaar	Slobeend	Waterral
Boomvalk	Havik	Matkop	Snor	Watersnip
Bosuil	Huisbus	Middelste zaagbek	Sperwer	Wielewaal
Bruine kiekendief	Huiszwaluw	Noordse stern	Spotvogel	Wilde eend
Buizerd	Grote zilvreiger	Nachtegaal	Spreeuw	Wintertaling
Dwergstern	Ijsvogel	Oeverzwaluw	Sprinkhaanzanger	Woudaap
Eider	Kerkuil	Ooievaar	Steenuil	Wulp
Gele Kwikstaart	Kievit	Patrijs	Steltkluit	Zomertaling
Gierzwaluw	Kleine bonte specht	Porseleinhoen	Stormmeeuw	Zomertortel
Goudvink	Kleine plevier	Purperreiger	Strandplevier	Zilvermeeuw
Graspieper	Kluit	Raaf	Tafeleend	Zwarte roodstaart
Grauwe Klauwier	Kneu	Ransuil	Tapuit	Zwarte stern
Grauwe vliegenvanger	Koekoek	Ringmus	Torenvalk	Zwartkopmeeuw

7. Beschermde habitatrichtlijnsoorten in Zuid-Holland (artikel 3.5)

Soorten uitsluitend vermeld in Bijlage II – Beschermingsregime artikel 3.5 alleen van toepassing in Natura 2000-gebieden.

De volgende 2 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen uitsluitend in voor deze soorten aangewezen Natura 2000-gebieden onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Nauwe korfslak	Zeggekorfslak
----------------	---------------

Soorten vermeld in Bijlage IV – Beschermingsregime artikel 3.5 van toepassing.

De volgende 39 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen onder het beschermingsregime artikel 3.5:

Groenknolorchis	Boomkikker	Otter	Meervleermuis	Dwergvinvis
Platte schijfthoren	Heikikker	Bosvleermuis	Rosse vleermuis	Gewone dolfijn
Bataafse stroommossel	Kamsalamander	Franjestaart	Ruige dwergvleermuis	Gewone vinvis
Gevlekte witsnuitlibel	Poelkikker	Gewone baardvleermuis	Tweekleurige vleermuis	Griend
Groene glazenmaker	Rugstreeppad	Gewone dwergvleermuis	Vale vleermuis	Potvis
Rivierrombout	Zandhagedis	Gewone grootoorvleermuis	Watervleermuis	Tuimelaar
Houting	Bever	Kleine dwergvleermuis	Bruinvis	Witsnuitdolfijn
Steur	Noordse woelmuis	Laatvlieger	Bultrug	

8. Beschermde andere soorten in Zuid-Holland (artikel 3.10)

De volgende 35 soorten zijn sinds 1990 vastgesteld in de provincie Zuid-Holland en vallen onder het beschermingsregime artikel 3.10 (NB: betreft uitsluitend als 'wild' gekwalificeerde plantensoorten; bron: *verspreidingsatlas.nl*):

Blaasvaren	Grote leeuwenklauw	Stofzaad	Grote modderkruiper	Grijze zeehond
Bokkenorchis	Karhuizer anjer	Schubvaren	Kwabaal	Steenmarter
Brave hendrik	Kleine wolfsmelk	Smalle raai	Ringslang	Waterspitsmuis

Brede wolfsmelk	Knolspirea	Stijve wolfsmelk	Boommarter
Bruinrode wespenorchis	Moerasgamander	Tengere veldmuur	Damhert
Dreps	Naakte lathyrus	Wolfskers	Das
Echte gamander	Rozenkransje	Aardbeivlinder	Eekhoorn
Glad biggenkruid	Ruw pazelzaad	Grote vos	Gewone zeehond

Soorten waarvoor in Zuid-Holland een vrijstelling geldt van beschermingsregime artikel 3.10

In Zuid-Holland is een vrijstelling van de verbodsbepalingen artikel 3.10 van toepassing op de volgende 22 soorten:

Bastaardkikker	Aardmuis	Egel	Konijn	Wezel
Bruine kikker	Bosmuis	Gewone bosspitsmuis	Ree	Woelrat
Gewone pad	Bunzing	Haas	Rosse woelmuis	
Kleine watersalamander	Dwergmuis	Hermelijn	Veldmuis	
Meerkikker	Dwergspitsmuis	Huisspitsmuis	Vos	

9. Geïntroduceerde soorten in Zuid-Holland

Soorten die zich door menselijk toedoen buiten hun natuurlijke areaal hebben gevestigd (geïntroduceerde soorten) vallen in Zuid-Holland niet onder de beschermingsregimes van artikel 3.1, 3.5 of 3.10, tenzij sprake is van een populatie die langer dan 50 jaren achtereen heeft standgehouden in de provincie (mond med. PZH, maart 2017). Voorbeelden in een Zuid-Hollandse context zijn beschermde plantensoorten uitgezaaid vanuit tuinen en Vroedmeesterpad, al dan niet moedwillig geïntroduceerd door terrariumhouders.

Plantensoorten die lokaal zijn geïntroduceerd en als 'niet wild' zijn beschouwd in Zuid-Holland, zijn onder meer:

Bruinrode wespenorchis	Knolspirea	Knollathyrus	Echte gamander	Bergnachtorchis	Wilde Weit
------------------------	------------	--------------	----------------	-----------------	------------

Diersoorten die zijn geïntroduceerd en als 'niet wild' zijn beschouwd in Zuid-Holland, zijn onder meer:

Boomkikker	Muurhagedis	Vroedmeesterpad	Quaggamossel	Aziatische modderkruiper	Blauwband
------------	-------------	-----------------	--------------	--------------------------	-----------

De beschermde status van soorten als Muskusrat (sinds 1975 gedocumenteerd voor de provincie) en Nijlgans (eerste geval in 1967) kan op grond van het bovengeschetste 50 jaar-criterium ter discussie worden gesteld.

10. Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is een zorgbeginsel (artikel 1.10 en 1.11) opgenomen: de intrinsieke waarde van soorten is vastgesteld in een doelbepaling en geldt voor alle soorten, los van een beschermingsregime. Het is een algemeen geldende fatsoenseis die erop neerkomt dat redelijkerwijs vermijdbare schade aan en versterking van planten en dieren moet worden voorkomen.

11. Wanneer ontheffing aanvragen?

Wanneer redelijkerwijs kan worden vermoed dat verbodsbepalingen ten gevolge van een voorgenomen activiteit worden overtreden, moet eerst worden bepaald of mitigerende (verzachtende) maatregelen de schade kunnen beperken of tenietdoen zodat het overtreden van het verbod kan worden voorkomen. Wanneer het overtreden van een verbod onvermijdelijk is en er moet worden gecompenseerd voor veroorzaakte schade, dan dient men een ontheffing aan te vragen. Het aanvragen van een ontheffing heeft alleen zin als de functionaliteit van een plangebied voor een beschermde soort voldoende nauwkeurig in beeld is gebracht. Meestal is hier een uitgebreid onderzoek voor nodig waarin rekening wordt gehouden met de seizoensactiviteit van een soort. Dergelijk onderzoek dient aan bepaalde richtlijnen te voldoen op basis waarvan de kwaliteit en volledigheid ervan worden gecontroleerd door de Omgevingsdienst (zie onder). Een randvoorwaarde is daarnaast dat een aanvraag vergezeld dient te gaan van een zogenaamd activiteitenplan. Hierin moet een initiatiefnemer van een potentieel schadelijke handeling het belang van de voorgenomen activiteit onderbouwen en aangeven welke mitigerende en/of compenserende maatregelen ten gunste van de soort(en) in kwestie worden getroffen.

12. Omgevingsvergunning via gemeente

Wanneer er sprake is van een omgevingsvergunning mogen ontheffingen voor beschermde soorten aanhaken. Bij aanhaken moet de gemeente een volledigheidstoets uitvoeren en verzorgt de gemeente de toetsing door de

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Ten behoeve van een aanvraag zijn een onderzoeksrapport met inventarisatiegegevens en een activiteitenplan noodzakelijk. Met de aanvraag van een omgevingsvergunning is een wettelijke beslistermijn gemoeid van maximaal 26 weken. De gehele aanvraag verloopt via de gemeente. Voor meer informatie, zie: <https://www.omgevingsloket.nl>

13. Losse ontheffing via provincie

Wanneer een ontheffing aangevraagd moet worden waarbij geen omgevingsvergunning nodig is, is de beslistermijn 13 weken met maximaal 7 weken verlenging. De gehele aanvraag verloopt via Omgevingsdienst Haaglanden. De leges bedragen EUR 1800,-. Ten behoeve van een aanvraag zijn een onderzoeksrapport met inventarisatiegegevens en een activiteitenplan noodzakelijk. Voor meer informatie en aanvraagformulieren, zie:

<https://omgevingsdiensthaaglanden.nl/aanvraag-wet-natuurbescherming.html>

14. Gedragcodes

Gedragcodes in het kader van de Wet natuurbescherming worden alleen gemeentelijk of branchebreed opgesteld en dienen te worden goedgekeurd door het Ministerie van Economische Zaken. Bestaande gedragcodes die zijn goedgekeurd onder de Flora- en faunawet zijn, indien nog niet verlopen, nog altijd geldig voor de soorten die onder de Wet natuurbescherming onder één van de drie beschermingsregimes vallen. Voor nieuwe beschermde soorten waarvoor geen mitigerende maatregelen zijn vermeld in gedragcodes zal mogelijk een ontheffing noodzakelijk zijn. Voor soorten die niet (meer) onder een strikt beschermingsregime vallen hoeft niet per se te worden gewerkt volgens een goedgekeurde gedragcode. Er moet desalniettemin altijd rekening worden gehouden met de wettelijke zorgplicht.

15. Handhaving

Bij een vermoede overtreding van een verbodsbepaling in de Wet natuurbescherming kan handhaving worden ingeschakeld. In Zuid-Holland is de Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid (OZHZ) hiervoor verantwoordelijk. Voor meer informatie, zie:

<https://www.ozhz.nl/themas/natuur/>

Melding van een vermoede overtreding:

Telefoon: 078-770 85 85 / 0888-333 555

mail: meldingNbwet@ozhz.nl

website: <https://www.ozhz.nl/themas/natuur/misstand-schade-of-verstoring-gezien/>

Overige contactgegevens:

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Afdeling Toezicht en Handhaving

Postbus 550

3300 AN Dordrecht